

Toelatingsproef voor de lerarenopleidingen

Reflecties bij de presentatie van het mini-seminarie van 27 maart 2015

---

1 Context

Op 27 maart 2015 organiseerde VVOB op vraag van haar partners¹ een mini-seminarie² over toelatingsproeven voor de lerarenopleidingen. De aanleiding was de beleidsbrief 2014-2019 van de minister van Onderwijs en Vorming. Daarin verwoordt Hilde Crevits haar ambitie voor de invoering van toelatingsproeven voor de lerarenopleidingen.

Voor het voeden van de uitwisseling tussen de partners haalden we inspiratie uit Cambodja waar een verplichte, bindende toelatingsproef (voor de poort) voor de lerarenopleiding in voege is. Daarnaast belichtten we andere systemen uit Rwanda, Suriname, Zambia en Zuid-Afrika die de instroom in de lerarenopleidingen kunnen reguleren. Voor de inhoud van het mini-seminarie verwijzen we naar de presentatie in bijlage. Tijdens het seminarie werd breed en open debat gestimuleerd. Dit document is een weergave van de diverse opinies die door de deelnemers naar voren werden gebracht. Het document heeft niet tot doelstelling om tot een eensluidende visie te komen, maar beoogt het stimuleren van het debat op basis van praktische voorbeelden uit andere landen.

2 Bedenkingen en hete hangijzers

2.1 Monitoren van vraag en aanbod

Het ministerie van Onderwijs in Cambodja introduceerde de verplichte, bindende toelatingsproef voor de lerarenopleiding hoofdzakelijk als instrument om het aantal studenten dat instroomt te reguleren. Elk jaar doet het ministerie een projectie van het aantal leraren dat Cambodja in de nabije toekomst nodig heeft. Op die manier stemt de overheid jaarlijks vraag en aanbod op elkaar af.

Een toelatingsproef kan een goede indicatie geven van de startcompetenties van instromende studenten. Voorwaarde is wel dat de toelatingsproef gezien wordt als een dynamisch gegeven dat permanent bijgestuurd wordt en aldus dient als startpunt van reflectie over de startcompetenties die nodig zijn. Er moet ook duidelijk gemaakt worden wat precies verwacht wordt van aspirant-leraren die instromen. De ingangsproof in Cambodja leert dat slagen op de ingangsproof een goede voorspeller is voor het succesvol voltooien van de lerarenopleiding.

2.2 Status van het beroep verhogen

Een proef schept duidelijkheid over welke startcompetenties een opleiding vraagt. In die zin is er potentieel om de status van het beroep van leraar te verhogen. Door de instroom in de lerarenopleiding te verbeteren, stijgt de kwaliteit en moet minder ingezet worden op remediëring.

---

¹ Onze partners in het lerend netwerk zijn:

- de lerarenopleidingen van Arteveldehogeschool, CVO Kisp, CVO Provincie Antwerpen, Hogeschool Gent, Karel de Grote-Hogeschool, LUCA School of Arts, Thomas More, Odisee, University College Leuven-Limburg, Vives
- de pedagogisch begeleidingsdiensten van GO!, OVSG en VSKO
- het Steunpunt Diversiteit en Leren en de Taalunie
- de expertisenetwerken van de lerarenopleidingen: AUGent, BEO, ELAnt, NOvELLE en School of Education

² Sinds 2014 bouwt VVOB samen met haar partners aan een dialoog over gelijke onderwijskansen tussen Noord en Zuid met focus op onderliggende waarden en normen. We doen dit via de ontwikkeling van een lerend netwerk, het opzetten van instellingsgebonden acties, een campagne en de integratie van het thema gelijke onderwijskansen in internationale mobiliteit. Als onderdeel van dit programma organiseert VVOB driemaandelijks een mini-seminarie over een gelijke onderwijskansenthema voor en door haar partners. We halen inspiratie uit de VVOB-partnerlanden en confronteren deze met de Vlaamse realiteit en actualiteit. Op die manier zetten we aan tot reflectie en breken we debatten open of geven we ze een nieuw elan. Meer info op www.vvob.be/equity

Maar kan dit het doel zijn? Focussen we niet beter op de kwaliteit van goed onderwijs en dus op het opleiden van competente leraren gedurende hun hele loopbaan in plaats van op een verhoging van de status van het beroep door een pre-selectie.

2.3 Een antwoord op de hoge kost van vroege uitval tijdens en na de opleiding

In Vlaanderen stapt een op vier leraren binnen de vijf jaar uit het beroep. Een toelatingsproef die bestaat uit een sterk oriënterend traject kan er voor zorgen dat enkel aspirant-leraren met de juiste startcompetenties, talenten en carrièreverwachtingen instappen in de opleiding. Een toelatingsproef verhoogt ook de drempel naar motivatie voor het beroep. Enkel kandidaten die werkelijk gemotiveerd zijn om de lerarenopleiding te vervolmaken en het beroep van leraar op te nemen, zullen deelnemen aan een toelatingsproef. Het aantal plan B-kandidaten kan verminderen.

Waar gaan alle niet-geslaagden van een toelatingsproef lerarenopleiding naartoe? Hoogstwaarschijnlijk stromen deze door naar een andere opleiding hoger onderwijs of gaan aan het werk of belanden (tijdelijk) in de werkloosheid. In beide gevallen blijft de overheid investeren in de 'niet-geslaagden' en resulteert een proef door de hoge kost dus niet in een financiële winst.

Daartegenover staan de technische uitdagingen bij het ontwikkelen en implementeren van een gevalideerde test. Kan een test valide zijn voor alle lerarenopleidingen in alle contexten? Er moet voldoende tijd voorzien worden voor het ontwikkelen en testen van een proef. Na de ontwikkeling moeten middelen vrijgemaakt worden voor permanente bijsturing. Uit de Cambodjaanse case leren we ook dat de organisatie van de testafnames, de verwerking van de resultaten en jaarlijkse bijsturingen de nodige mankracht en tijd vragen.

2.4 Welke startcompetenties voor de aspirant-leraar?

De diversiteit in de Vlaamse samenleving weerspiegelt zich in de leerlingenpopulatie. Leraren moeten uitgerust zijn met competenties om deze diversiteit optimaal te benutten in de klas en om iedereen gelijke kansen op kwaliteitsvol onderwijs te geven. Hoe kan een proef, al dan niet bindend, peilen naar de startcompetenties die nodig zijn om de lerarenopleiding aan te vatten? Is een dergelijke momentopname wel geschikt om een brede waaier aan startcompetenties en de motivatie voor het beroep van leraar in kaart te brengen? Moeten we focussen op cognitieve elementen of eerder op het motivationele?

Het is duidelijk dat een enge invulling van een proef geen groeikansen geeft. Door zich enkel te baseren op een momentopname worden geen kansen gegeven aan kandidaat-studenten om hun talenten te laten ontdekken en deze te laten ontluiken. Wat kan de oriënterende waarde zijn van een proef? Anderzijds gaat nu soms te veel tijd naar remediëring tijdens het eerste jaar van de lerarenopleiding en zou het eerste jaar hoger onderwijs kunnen gezien worden als een langgerekte toelatingsproef.

2.5 Diversiteit in het onderwijzend personeel

De diversiteit in de Vlaamse samenleving weerspiegelt zich niet in het onderwijspersoneel. Er is in de lerarenopleidingen een ondervertegenwoordiging van studenten met een lage socio-economische status en/of migrantenachtergrond. Dit leidt in de scholen tot een kloof tussen de thuis- en de schoolcultuur waardoor kwetsbare kinderen slechter scoren.

Kan een proef rekening houden met specifieke profielen van instromers en kunnen bepaalde voorrangregels ingevoerd worden? Uit Cambodja leren we dat, hoewel er inspanningen zijn om minderheidsgroepen aan te trekken en slaagkansen te geven, de instroom eerder laag is omdat ze onvoldoende geïnformeerd zijn over de proef of geen toegang hebben tot de digitale inschrijving voor deelname aan de proef. Studies wijzen ook uit dat een ingangsproof nadelig is voor deze doelgroepen (Meno-test, 1995-1996). Leidt een proef tot meer stress bij kansarme gezinnen? En wat is de kost van gemiste talenten als bij de inhoud van de proef geen rekening gehouden wordt met kansarme groepen? Een te sterke focus op taal zal bepaalde groepen bij voorbaat uitsluiten terwijl zij misschien

meer gemotiveerd zijn omdat ze een sterk geloof hebben in de emancipatorische kracht van onderwijs.

2.6 Welke visie op onderwijs?

De keuze voor een toelatingsproef is ook ingegeven door de visie op onderwijs. De invoering van een toelatingsproef zorgt voor een grote selectie voor de poort die ingaat tegen de idee van democratisch hoger onderwijs. Dit staat ook haaks op onze kenniseconomie die vraagt naar hoog opgeleide profielen. Welk perspectief willen we hanteren bij de invoering van de toelatingsproef: een deterministische of toch een sociaal-constructivistische visie? Wat willen we precies meten en bereiken met zulke toelatingsproeven? De toekomstige leraar moet gemotiveerd zijn om les te geven aan kwetsbare kinderen, moet diversiteit spontaan integreren in de klaspraktijk en de bredere schoolcontext, moet op een constructieve manier in dialoog kunnen treden met ouders, moet kunnen reflecteren om de eigen draagkracht in vraag te stellen en de eigen onderwijspraktijk continu te verbeteren, moet kunnen optreden als taalcoach, is een participant binnen de *brede school*, ...

2.7 Mogelijke excessen van examen-georiënteerde systemen

Een aantal buitenlandse voorbeelden zijn een waarschuwing voor mogelijke excessen die een examengeoriënteerd onderwijssysteem kan teweeg brengen. In India riskeren jaarlijks duizenden ouders hun leven om hun kinderen te helpen bij het spieken. Het eindexamen secundair onderwijs is er een kwestie van toekomst of geen toekomst voor de jongeren en hun gezinnen. In Kenia leidde de publicatie van de resultaten van de eindexamens tot enkele zelfdodingen. In Cambodja ontstond als gevolg van de sterke oriëntering op proeven en de toenemende vraag naar bijscholing een circuit van privaat onderwijs parallel aan het publiek onderwijs, het zogenaamde 'schaduwonderwijs'.

Ook in Vlaanderen zien we ongewenste neveneffecten als gevolg van de invoering van toegangspoeven: rechtzaken waarbij kandidaat-studenten hun examenresultaten betwisten en kandidaat-studenten in de kunsten die jaar na jaar hun kans wagen en instorten bij niet-slagen voor de toegangspoeven. Telkens toekomstdromen van jonge mensen die niet kunnen waargemaakt worden.

2.8 Niets nieuws onder de zon

De invoering van een proef is geen nieuw debat in Vlaanderen. Sinds eind jaren 1940 verschijnen er studies. Regeringen hebben er in de jaren 1990 over gedebatteerd. De Vlor bracht er in 1999 al een advies over uit. Hoe komt het dan dat er nog steeds geen proef is? En wat kunnen we leren over initiatieven uit het verleden zoals de maturiteitsproef in de jaren 1980 die gold als toegangsticket voor het hoger onderwijs?

3 'De middelen zijn ter beschikking'

Tijdens groepswork werd duidelijk dat de aanwezigen potentieel zien in de invoering van een oriënterend traject waaraan remediëring gekoppeld wordt. Een goede oriëntering staat toe dat jongeren zelf een gemotiveerde keuze kunnen en willen maken. Een goede oriëntering verloopt in een traject waarbij mogelijke negatief beïnvloedende factoren geneutraliseerd worden (stress, slechte voorbereiding, vooropleiding, etc.). Momenteel bieden heel wat lerarenopleidingen (verplichte) tests aan en/of werken samen met secundair onderwijs om jongeren voor te bereiden op een schoolloopbaan in het hoger onderwijs.

Naast bestaande instrumenten bedachten de deelnemers nog een aantal nieuwe initiatieven die de kwaliteit van de instroom in de lerarenopleiding kunnen verbeteren, namelijk:

- stage lopen voor inschrijving zodat kandidaten vooraf kennismaken met het beroepenveld
- een zelf-reflectieinstrument dat antwoorden geeft op vragen als 'Wat wil ik?', 'Wat kan ik?' en 'Wie ben ik?'
- een portfolio opstellen naar analogie met opleidingen in de kunsten

- een sociaal jaar na de voltooiing van het secundair onderwijs of de verkenning van mogelijkheden tijdens de 'vrije' uren in het secundair onderwijs
- leraren opleiden tot trajectcoachen die zicht krijgen op de persoon achter de leerling
- volgens het concept van Universal Design for Learning diverse manieren van testen aanbieden aan de hand waarvan kandidaat-studenten kunnen tonen wat ze kunnen/willen

4 Besluit

Het onderwijs staat in Vlaanderen en in de rest van de wereld voor gedeelde uitdagingen. Wereldwijd probeert het beleid om diverse redenen de instroom in de lerarenopleidingen te reguleren. In sommige landen is de invoering van een proef een logische keuze. In Cambodja bijvoorbeeld laat het ingangsexamen toe om vraag en aanbod maximaal op elkaar af te stemmen. Een proef biedt ook kansen om de startcompetenties van instromers te toetsen en in kaart te brengen. Maar er stellen zich ook een aantal uitdagingen zoals de meetbaarheid van de brede waaier aan competenties die nodig zijn om kwaliteitsvol onderwijs te geven aan kwetsbare kinderen. En hoe kan een proef er voor zorgen dat de diversiteit in een samenleving weerspiegeld wordt in het onderwijzend personeel? Als we tot slot voor ogen houden dat er door secundaire scholen en de lerarenopleidingen al heel veel inspanningen gebeuren om jongeren te begeleiden in hun studiekeuzeproces, kan er geen eenduidig antwoord gegeven worden op de vraag of het wenselijk is om in Vlaanderen een verplichte, niet-bindende toelatingsproef in te voeren.

Verslag: Soetkin.Bauwens@vjob.be, adviseur gelijke onderwijskansen